

Hvordan kan vi formidle historien om våre oldeforeldre?

De fleste som starter med slektsforskning er opptatt av anetavler;

- Hvem som var far og mor til foreldre og besteforeldre?*
- Hvor langt tilbake vi kan føre anetavlen?*
- Om anetavlen går tilbake til Harald Hårfagre?*

Mine Oldeforeldre:

Anne Karine Wegner Gunnarshaug 1854 – 1936

Thore Larsen 1852 - 1900

Christina Schrøder 1849 – 1900

Søren Anton Nilssen 1846 – 1927

Anna Marie Hansdatter Bjordal 1860 – 1935

Knut Jakobsen Trovåg 1859 – 1941

Gurine Ahasverusdatter Jæger 1853 – 1929

Helge Andersen Rødmyr 1849 - 1896

Mine oldeforeldre sto ikke opp til en varm dusj på et fliselagt oppvarmet badegulv.

For å få et innblikk i hvordan de hadde det rundt 1850 - 1900, kan det gi en pekepinn å tenke over hva de **ikke** hadde:

- de hadde ikke innlagt vann
- de hadde ikke innlagt strøm
- de hadde ikke elektrisk lys
- de hadde ikke vaskemaskin
- de hadde ikke kjøleskap
- de hadde ikke radio
- de hadde ikke TV
- de hadde ikke bil
- de reiste ikke med fly
- de hadde ikke telefon
- de hadde ikke internett
- de hadde ikke smarttelefon
- de kjøpte ikke møbler på IKEA
- de handlet ikke matvarer på KIWI
- de kjøpte ikke klær hos Hennes & Maurits

Hvordan klarte de seg???

Kilder som jeg har brukt til å finne ut av hvordan oldeforeldrene mine hadde det:

Dåpsregisteret Konfirmantprotokoller Ektevidde Døde og gravlagte Folketellinger	}	Kirkebøker Digitalarkivet Slekt og data Gravminner
Dåpsattester Koppevaksine Karakterbøker Vielsesattester Utflytningsattester	}	Dokumenter som familien tok vare på, og som fantes i skuffer og skap.
Tidligere slektsbøker Gards og ættesoger Nils Sund: Eg minnest Lokalhistoriske skrifter Haugesundshistorie Norges historie	}	I bokhylla hjemme og på biblioteket.
Gamle bilder og brev Avisartikler Dødsannonser Tinglysningsprotokoller Eiendomsregisteret	}	Dokumenter som familien tok vare på. Digitalarkivet Kartverket Haugesund Kommune

UTFORDRING: Hvordan sy dette sammen til historien om et liv?

INNHold:

	Side:
Innledning	6
Brevet fra Bergliot	9
Mine Oldeforeldre i Sørhauggaten 87	10
- Anne Karine Gunnarshaug	15
- Thore Larsen	26
Haugesunderens første eier og utgiver boktrykker Nilssen forteller...	38
En boktrykkerfamilie flytter til Haugesund	41
- Christina Schrøder	48
- Søren Anton Nilssen	56
Hvem tror vi at vi er?	65
Bønder leilendinger og husmenn	66
Gården Haugland i Sveio	68
Trovåg ved Ålfjorden	73
Familien i Trovåg	74
- Anna Marie Hansdtr Bjordal	79
- Knut Jakobsen Trovåg	86
Myrene – dikt av Kolbein Falkeid	93
Lys og varme – egentlig handler det om torv..	94
Rødmyr	96
Familien på Rødmyr	98
- Gurine Ahasverusdtr Jæger	100
- Helge Andersen Rødmyr	113
Amerikabrev	120
Etterord	124

Fra bokens innledning:

Boken handler først og fremst om mine oldeforeldre og deres aner. Jeg har lagt det opp på den måten at jeg

- først presenterer hvert av oldeforeldrepårene;
- når de giftet seg, hvor mange barn de fikk,
- hvor de bodde og hva de levde av.

Deretter følger en beskrivelse av den enkeltes bakgrunn;

- hvor de kom fra,
- hvem foreldrene var,
- hvor de ble døpt,
- hvor de gikk på skole,
- hvor de stod for presten og hvilke karakterer de fikk ved konfirmasjonen.

Jeg har også presentert anetavler bakover for hver enkelt så langt som jeg har klart å finne ut på bakgrunn av det materiale jeg har hatt til rådighet.

I arbeidet med anetavlene har jeg valgt å ikke gå særlig lenger bakover enn til svartedauen (1349), da kildene før denne er svært usikre, og kanskje ikke så interessante for oss som lever i dag.

Vel så viktig som det å få fram anetavlene, har det vært å prøve å beskrive hvordan forholdene var på den tiden de levde.

Fra bokens innledning:

Alle mine oldeforeldre har bakgrunn fra bondeslekter, som hadde levd på landet og drevet gårdsbruk i generasjoner. Så kommer det en brytningstid hvor noen trekker til byen for å skaffe seg et arbeid, gifte seg og få familie.

Det bondesamfunnet de kom fra hadde utviklet seg fra den tiden Vestlandet var et høvdingerike, og hvor det for ettertiden handlet om krongods og kirkegods, leilendinger, brukere, selveiende bønder og husmenn. Jeg har derfor valgt å ta med et kapittel som beskriver denne utviklingen, ettersom den på så mange måter har vært med å forme grunnlaget for hvem oldeforeldrene var og hvor de kom fra.

I Trovåg var mine oldeforeldre Anne Marie og Knut Jakobsen selveiende bønder, mens i Sveio måtte mine oldeforeldre Gurine og Helge Andersen livberge seg på husmannsplassen Rødmyrshaugen.

På andre halvdel av 1800-tallet var situasjonen at det ikke var tilstrekkelig plass til alle på bygdene. Jordeiendommene ble delt opp i mindre enheter, og husmannsplassene var så små at det var vanskelig, for ikke å si umulig, å brødfø en barnerik familie.

For mange ble redningen å dra til Amerika, og utvandringen var stor på siste halvdel av 1800 og starten av 1900. Dette var også situasjonen for mange i vår familie på den tiden, mens våre oldeforeldre fant sitt livsgrunnlag i den nye byen som vokste fram – Haugesund.

Det er derfor interessant å se hvordan framveksten av byen Haugesund dannet rammen rundt livene deres, og hvor nært knyttet våre oldeforeldres historie er til byens tidlige historie.

Anne Karine Gunnarshaug og Thore Larsen

Gravstedet på Christine Elisabeth Gravlund

Anne Karine og Thore giftet seg i 1876. De ble viet 26. oktober i Skåre Kirke. Forlovere var Fløttmann Mikal Olsen og Fløttmann Lars Jacobsen, sistnevnte var også brudens far. Anne Karine og Thore bosatte seg i Sørhauggata 87 i huset til Thores foreldre. Her bodde også familien Sørensen som Bergliot forteller om. Både Thore sin far Lars og Thomas Sørensen var tømmermenn, så de har antakelig bygget huset sammen. I folketellingen for Haugesund i 1885 står Anne Karine og Thore oppført med fire barn, og senere kom det tre barn til.

Thore Larsen (1852 – 1900)

Thore ble båret til dåpen i Frue Kirke i Stavanger 26. desember 1852. Kirkeboken for Domkirken / Frue Kirke har oppført disse fadderne:

- 1) Torger Thoresen
- 2) Thore Thoresen Vigesdal
- 3) Torger Olsen Sigveland
- 4) Asselina Torgersdatter
- 5) Severine Olsdatter

Thore var bare ett år gammel da han kom til Haugesund.

Det var ikke rare «byen» de flyttet til, i 1845 bodde det bare 157 personer her. Da Haugesund ble registrert som ladested i 1854 – 1855 var befolkningen økt til 1066, og flesteparten bodde på Risøy og Bakarøynå. Det som fantes av bebyggelse den gang var i hovedsak noen få sjøhus på begge sider av sundet, og noen gårdsbruk på Grønhaug, Sørhaug og Lillesund.

Mange av innflytterne til byen på denne tiden kom her som håndverkere, og for de første som kom var det tilknytningen til sjøen og sildefisket som var det mest framtreddende. Det gjaldt særlig skipstømmere og bøkkere. Nils Sund forteller i sin bok at da hans far kom til byen i 1859, var arbeidstida fra klokken fem om morgenen til sju om kvelden. Senere ble arbeidstida fra halv sju om morgenen til kl sju om kvelden.

«Malarane, murerane og dei fleste bygningsmennene arbeidde i fage frå våren te seinhaustes. Det var ikkje bygningsarbeid om vintrane, då gjekk håndverkarane i anna arbei; sildasjau, kassa-spikring og elles ka så helst. Dagleønnå va kr. 1.60.»

Haugesund den 1. februar 1883.

Herr *Totalbygningen*

1882 til **C. Larsen, Maler** Debet.

		Kr.	Øre
Oktober 17	for grunning Levant til Snekkere og Maler Hus et Udvendig	25	92
	28, 8 Kilogram a. 96 øre		
	3 1/2 Dag a 2. Kr	6	50
Desember 13	til Udvendig 37, 5 Kr	33	75
	Lera og Hvit	3	60
	8 3/4 Dag	17	50
	til Maling til Snekkere		47
	Maler 3 Børste	1	60
	for Maling paa Dører	1	80
	Kontant 16/12	91	14
		20	00
	givet til Hus et	77	14
		10	00
	Rest	61	14
	betalt		
	Thore Larsen		

Malermester Thore Larsens regning for malerarbeider som han utførte på Totalen bygningen i 1882. Regningen er datert 1. februar 1883 og omfatter både innvendig og utvendig malerarbeid, totalsum 91 kroner og 14 øre

Haugesunderen.

Mr. 65.

Udkommer Tirsdag og Fredag og koster
4 Kr. aarlig, forsendt med Posten Kr.
4.40 Dre. Til Amerika Kr. 6.60.

Fredag den 14de August 1891.

Besjendtgjørelser koster 8 Dre pr. Kor-
pusseite, større Bogstaver forholdsvis.
Moderation for gjentagne Gange.

12 Marg.

Erindringsliste.

Post indleveres:

Torsdag

- indtil Kl. 9 1/2 Form. til Viksnes.
— 7 Effern. pr. Bergen—Kristiania Dampskib til Koper-
vikt, Stavanger, Østlandet og Ulandet.
— 7 Em. pr. Kristiania—Bergen Dampskib til Storb-
øen (Derby), Bergen, Hardanger, Sogn, Sønd- og
Nordfjord, nordlige Byer, Nordland og Finnmarken,
samt nordlige Del af Søndhordland, Sund, Vaghol-
men, Væstervik, Fritje og Næshavn.
— 7 Em. pr. „Saufels“ til Forrevik og Tveder.

Søndag

- 9 Form. pr. „Følgefonden“ til Nyngholmen, Tjerna-
gel, Møsterhavn, Søndhordland, Hardanger.
— 9 Em. pr. Bergen—Kristiania Dampskib til Koper-
vikt, Stavanger, Studenes, Stavanger, Østlandet og
Sverige.
— 9 Em. pr. „Karmsund“ til Møstrebuaagæs, Espevær,
Mølling, Finaas (Bornas), Histen, Bremnas (Øf-
landsbuaag), Brandefund, Stolmen og Vakkelfund.
— 9 Em. pr. Kristiania—Bergen Dampskib til Storb-
øen, Bergen, Næshavn, Nire Hardanger: Einingsvik,
Rymark og Tveoen.

Mandag

- 9 1/2 Em. til Viksnes og Ulfve.
— 4 Effern. til Koper.
— 7 Em. pr. Bergen—Kristiania Dampskib til Koper-
vikt, Østlandet, Østlandet, Sverige og Ulandet.
— 7 Em. pr. Kristiania—Bergen Dampskib til Storb-
øen, Bergen, Sogn, Sønd- og Nordfjord, nordlige
Byer, Nordland og Finnmarken, og via Bergen til
Hardanger samt til Videreforsendelse med „Karm-
fund“ til Vakkelfund, Stolmen (Kvalbuaag), Bran-
defund, Bremnas (Øflandsbuaag), Histen, Finaas
(Bornas), Mølling, Espevær og Møstrebuaagæs samt
til Videreforsendelse med „Hordaland“ til Møster-
havn, Førde (Sveen), Tjernagel og Nyngholmen.
— 7 Em. pr. „Norge“ eller „Britannia“ til Ulandet.

Tirsdag

- indtil Kl. 11 Em. pr. „Hordaland“ til Kopervikt, Forres-
vik, Stavanger og til Studenes via Stavanger.
— 7 Em. pr. Bergen—Kristiania Dampskib til Koper-
vikt, Østlandet, Østlandet og Sverige.
— 7 Em. pr. Hamburghardampskib til Ulandet.
— 7 — pr. „Hordaland“ til Nyngholmen, Tjernagel,
Førde (Sveen), Møsterhavn, Storbøen (Derby), Næ-
shavn, Møstefæde og Ræstfæren.
— 7 Em. til Bergen og via Bergen til Nire Hardan-
ger: Tysnes, Einingsvik, Rymark; nordlige Del
af Søndhordland: Sund, Vagholmen, Væstervik,

kanalen i Gulvet udmunder i Rummet mellem
Dønen og dens Bliffappe. Den indtrædende
friske Luft opvarmes da af den hede Luft og
strømmer i Dønhøide varm ind i Bærkstedet
Som Døen kan sædvanlige Soileovne, ogsaa Mei-
dingerste eller Wolperste Døne, som allerede er
forsøgnede med en Klappe og indrettede til Ven-
tilation, benyttes. I større Arbejdsrum maa
der naturligvis være et til tilstrækkelig Opvar-
ning nødvendigt Antal Døne med Luftpille-
ningsapparater. Luftpillebningen maa være saa
lebes, at der for hvert Menneske tilfødes ca. 20
Kbm. og for hver Flamme ca. 50 Kbm. frisk
Luft i Timen. Tilbedningskanalerne maa ogsaa
ha tilstrækkelig Bidde.

Den forbrugte Luft bortledes fra
Bærkstederne ved lodrette Ledningsrør, som op-
varmes ved Røgkasterne fra Dønene. I stedet
for den sædvanlige Kamru paamures firantede
Rør eller Vandoler med større Bidde. I de
firantede Rør føres et Ferrør op i Høiden
saa at der blir et Mellemrum mellem Ferrøret
og Kanalens Bæge. Ferrøret i det indre af
Kanalens tjener til at føre Røgen fra Dønene.
Dønrøret føres ind i det, medens Mellemrum-
met mellem Ferrøret og Kanalvæggene tjener
til at lede den forbrugte Luft fra Arbejdsrum-
met. I dette Diemed lader man det være en
tilstrækkelig vid Nabning i Kanalen nær ved
Arbejdsrummets Gulv. I Nærheden af Rum-
mets Gulv kan man ogsaa lade være en Nab-
ning i Kanalen til Ventilation om Sommeren.
Begge Nabninger forsøges med Stybelaage.

Fordelene ved en saadan Ventilation er:
1) Stadig virkende Luftfornyelse uden stabelig
Træk, fordi den friske Luft indtræder i opvarmet
Tilstand i Arbejdslokalet. 2) Ensformig Tem-
peratur og varmt Gulv, fordi Vorbedningsaab-
ningerne er nær ved Gulvet. 3) Arbejderne i
Nærheden af Dønene bliver paa Grund af Vif-
tapperne ikke trøstne saameget af fraalende Vær-
me som ved Ferrøerne uden Bliffappe. 4) Ar-

Brugseier Wollert Konow, der ble-
„nedsjaget“ som Stortingsmand i 1888, vil
nok fremdeles holde sig udenfor Deltagelse i det
politiske Liv. Han er nu flyttet fra Fane og
udskagen af Mandtallet der, men vil ikke la-
sig anføre i Mandtallet i sit nye Hjemsted —
Bergen. Ellers vilde de bergenske Vælgere vist-
nok faaret ham til deres Repræsentant paa
Tinget.

Nyt Kvindemord. En 70aarig Kvinde
santles forleden myrdet i Whitechapel. Det er
nok Bugsprættøren, som er ude igjen.

Ca. 400 Millioner Skjæpper af Ame-
rikes Kornhøst, der anslaaes til 12—1300 Mill.,
er bekemt til Udsørsel.

Høsten i Bist og Mandals Amt blir
antagelig et knapt Middelsaars for Høi og
Korn; Poteteshøsten derimod blir rig.

Poteter koster i Jarfund 35 Dre Fem-
titen.

I Tromsø Amt skal Venstrevælg være
sikkert. I den iaar afsluttede Tingperiode repræ-
senteredes Amtet af Distriktslege Engh og So-
renstriver Mourfund. Der er Måtlighed for, at
Engh gjenvelges; men istedetfor Mourfund, der
som bekendt er valgt for Nordlands Amt, maa
der ogsaa velges en ny, hvem det nu blir. —
Saavidt vi mindes skal der være Stortingsvalg
for Tromsø Amt i Slutten af denne Maaned.

Rug fordrives, naar man helder nogle
Draaber Lavendelolie paa sine Klær.

Mod Fluor, som plager baade Folk og
dyr, naar Dyreriet vart er gode Midd-

Rigt Laksefiske har der i Sommer været
i de tykke Elve. Prisen kaldes billig, endstjont
Laksen paa Byernes Markeder betales med 50
a 60 Dre pr. halvt Kilogram.

En stor Laks paa 23 Kg. fikkes for-
rige ved Brandefund.

En fransk Familie havde faat i For-
æring en africansk Abe, som holdtes bunden.
Men en Dag led Apen sig løs og bed ihjel
Familjens mindste Barn, som laa i Buggen.

Kunsten at hvile.

En arbeidsom Landmand blev engang lyk-
ønstet af sin Prest med den eksemplariske Regel-
mæssighed, hvormed han indfaadt sig i Kirken
om Søndagene. Manden antydede med stor
Bestedenbed, at dette ingentunde var nogen stor
Fortjeneste af ham. Han syntes rigtig godt om
at gaa i Kirke om Søndagene, sa han. Det
var godt baade for hans Sjæl og Legeme. Han
var særdeles glad i Præstener og likte dem bedre,
jo længere de varede. Og han gav en Skildring
af den Metode, han brugte at ta dem ind paa.
„Jeg lægger Armene overkors“, sa han, „jeg
anbringer Benene paa min Formands Stolrug,
og saa tænker jeg paa ingenting“. Hans Frem-
gangsmaade bør vel ikke anbefales andre Kirke-
gjængere. Men det vilde være ønskeligt, om en
saa ligefrem Form for legemlig og aandelig
Hvile blev hyppigere iagttaget, f. Eks. i Græsset
eller under Træerne.

Det sagdes om Biskop Wilberforce af en
af hans bedste Venner, at Biskopen havde bare
en Feil — han kunde ikke hvile. Gladstone
erklærede til afdøde Lord Houghton, at han havde
været i Bevægelse nu i fyrretyve Aar. Glad-
stones Sind og Legeme er saaledes indrettet, at
sa Jernstyring af Aktiveitet tjener ham som
Forsikring. Men de fleste af os Heimem-

Haugesunderens første eier og utgiver, boktrykker Nilssen forteller....

(fra Haugesunds Avis 16. november 1923.)

At en avismand kommer i avisen hører merkelig nok til sjeldenhetene. Presse-mænd skriver om allverdens ting og verdens mennesker, og faar ikke tid til at tenke på sig selv eller sine kolleger. Det indskrænker sig i almindelighed til tre linjer personalia som forteller at den og den er tiltraadt der og der – eller at han er frattraadt. Basta. Bliir man nevnt i andre tilfeller er det som regel for om mulig at bli satt ordentlig til veggs i en polemikk om ting og tang som aldrig har noget med ens private person at gjøre.

For øvrig begyndte Nilssen som læregutt i et trykkeri i sin fødeby Sandefjord i 15-aarsalderen. Siden arbeidet han nogen aar i Tønsberg Blad, Aftenposten, Morgenbladet, Glommendalen og Almuevennen. Mens han var i Glommendalen kom han ogsaa til at gifte seg med en Solør-gjente. Og de fik 9 barn, hvorav 3 sønner nu arbeider i Haugesunds Dagblad, den ene som faktor, hr. Schrøder.

Budstikken begynte med fire trespaltede sider to ganger i uken, forteller hr. Nilssen, men spalterne var litt bredere end de som anvendes nu. Saa gikk man over til firespaltede sider og noget senere til at utgi tre nummer i uken. Jeg hadde bare en svend og noen læregutter. Men saa arbeidet jeg ogsaa selv baade sent og tidlig. Arbeidstiden var fra 7 morgen til 8 kveld med 1¹/₂ time middag. Men ofte blev det jo at staa over, for vi hadde jo en del aksidentstrykning ogsaa. Og saa hadde vi ikke rotasjonspresse. Vi sveivet med håndkraft, og sættemaskiner var det ikke snak om. Trykkeriet var lenge i Simonsens hus i Strandgaten. De par første aarene var det i et hus længer sør, og noget senere flyttet vi opp der hvor slakter Tengs nu har sin forretning.

med håndkraft, og sættemaskiner var det ikke snak om. Trykkeriet var lenge i Simonsens hus i Strandgaten. De par første aarene var det i et hus længer sør, og noget senere flyttet vi opp der hvor slakter Tengs nu har sin forretning.

Karmsundsposten var det i sin tid gamle Nymann, bror til politien, som hadde. Søn hans, som er faktor i Folkebladet nu, blev just konfirmert da jeg

er første
er dette
lg da har
man vet
t alvorlig
øi alder.
ugesund
for godt
rbeidet i

andeffjord
rg Blad,
s han var
te. Og de
ene som

rteller hr.
Saa gikk
er i uken.
jeg ogsaa
med 1¹/₂
io en del
/i sveivet

Haugesund Dagblads første personale:

Nilssen skiftet senere navn på Budstikken og kalte sitt blad Haugesunderen, som i 1911 ble innkjøpt av et aksjeselskap og fikk navnet "Haugesund Dagblad.

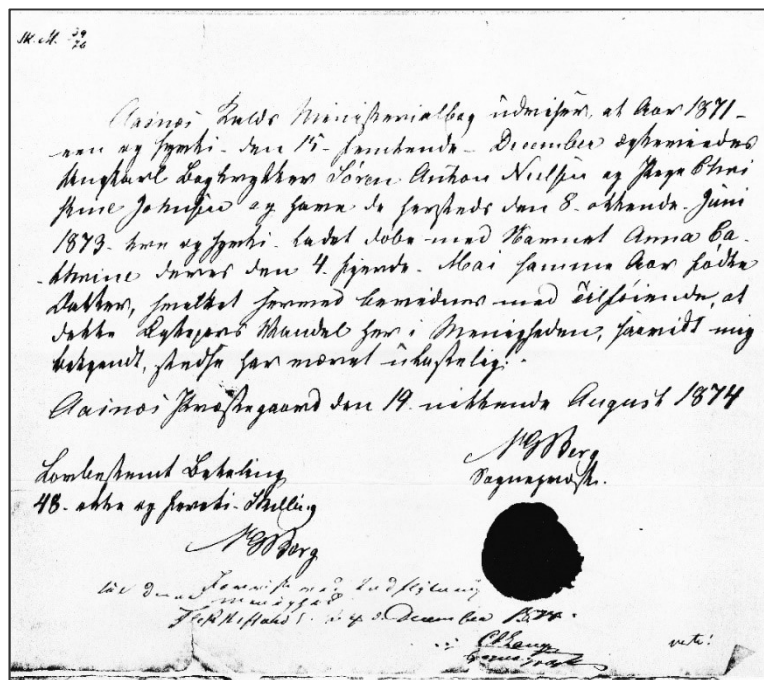
*Sittende fra venstre:
H. Moe,
Styrk Vestre,
Søren Anton Nilsen,
Gerh. Jynge,
Hilda Moe,
Margit Ask,
Louise Høye og
Søren Nilsen.*

*Stående fra venstre:
Jens Pedersen,
Sigurd Skjerven,
Audun Telnes,
Kristian Schrøder,
Ludvig Klungland,
Otto Moe,
Otto Nilssen og
Leonhard Gjertsen.*

Christina Schrøder og Søren Anton Nilssen

En boktrykkerfamilie flytter til Haugesund

Christina var født i Värmland og Søren Anton var født i Sandfjord. Begge flyttet til Solør i Hedmark like før 1870. Søren Anton flyttet dit fordi han fikk engasjement som boktrykker i bladet Glommendalen. Her traff han Christina og de giftet seg i Åsnes Kirke i desember 1871. De bodde en stund i Solør hvor deres første datter Anna Kathrine ble født 4. mai 1873. I en avskrift fra Ministerialboken for Åsnes Sogn i Solør kan vi lese følgende:

- Aasnes Sogn Ministerialbog udviser at Aar 1871 - enn og syvti – den 15 – femtende – December ægteviedes ungarl Bogtrykker Søren Anton Nielsen og pige Christine Johnssen og samme to faststeder den 8 – oktavia – Juni 1873 – tress og syvti – ladet døbe (--?) Anna Cathrine som fødtes den 4 – fjerde- Mai samme Aar. Attesten er signert og datert Aasnes prestegaard den 19 – nittende- august 1874.

Like etter flyttet de til Flekkefjord hvor sønnen Nils Kristian ble født. Oppholdet i Flekkefjord kan ikke ha vart så lenge, for allerede ved folketellingen i 1875 er Søren Anton med sin lille familie registrert i Haugesund, hvor de bodde i 8d tverrgade 126a. Hvilken gate er så 8. tverrgate? Dersom vi tar utgangspunkt i det gamle bykartet fra 1857 og teller fra sør mot nord, (husene er også nummeret fra sør mot nord) så kommer vi til nr 126 nord i Strandgaten på hjørnet med Skolegaten, nå Skjoldaveien. Familien de leide hos var Malene og Colbein Nilssen Sund.

Hvem tror vi at vi er?

Lørdag 16 februar 2013 hadde Kjetil Wiedswang en kronikk i Dagens Næringsliv med ovenstående tittel. Bakgrunnen var serien som gikk på NRK TV «Hvem tror du at du er?» der kjendiser får innblikk i sin familiehistorie. I kronikken sin skriver han:

Det ubehagelige spørsmålet er: Har vi kollektivt fortrenget hvor stusselig de aller fleste av våre forfedre hadde det – og hvor kort tid siden det er? Fakta er enkelt tilgjengelige. Nordmenn levde for hundre år siden omtrent like lenge som afrikanere i de mer utrivelige deler av kontinentet gjør i dag. Fra 1820-tallet til forrige århundreskifte økte levealderen med snaut syv år. Gjennom 1900-tallet økte den tre ganger så mye. På slutten av 1800-tallet døde hvert tiende barn det første leveåret (og hvert femte som var født utenfor ekteskap). I dag er det færre enn én av 200. Blant dem som var sysselsatt i jordbruk, industri eller husarbeid – altså det massive flertall av befolkningen – var det på samme tid vanlig med ti timers arbeidsdag eller mer. Andelen av den norske befolkning som bodde med mer enn én person per rom (inkludert kjøkken) falt fra 70 prosent i 1920 til fem prosent i 1990. At kjendiser feller tårer på TV er ingen tragedie. Programmet er fortreffelig folkeopplysning.

Så langt Kjetil Wiedswang (som er en glimrende kommentator), men hva har så dette med vår familie og våre forfedre å gjøre? Det blir ganske tydelig når vi ser på oldeforeldregenerasjonen, hvordan de levde, men også hvor de kom fra. Også de som etter hvert fikk opplæring og utdanning i et håndverksfag, hadde sin bakgrunn fra bondeslekter langt tilbake. Dette er en viktig del av vår historie og som har vært med å forme oss til de vi er i dag.

Husmenn

På slutten av 1700 tallet drev bøndene på Vestlandet et rent høstingsbruk. Dette gjaldt også i Sunnhordland. Jordbruket her, som på resten av Vestlandet, greide seg med det minimum av driftsmidler som hadde vært i bruk i hundrevis av år; trespade, ljå og sigd, og budskap av stedlige fe, som ingen hadde forsøkt å forbedre på noen måte. En sterk økning i folketallet presset bosetningen utover grensene for det som kunne kalles drivverdig jord, samtidig som oppdelingen av gårdsbrukene fortsatte. Folketallet fortsatt å stige, og ved folketellingen i 1801 var det omtrent det dobbelte av det som var registrert i 1665. I matrikkelen fra 1665 er husmannsplasser omtrent ikke nevnt, mens det i 1801 er et betydelig antall.

Hvem var det så som ble husmenn? De tilhørte som regel samme familie som de som eide hovedbruket, og det var ikke alltid at de som satt som bønder var så mye bedre stilt enn de som ble husmenn. En stor del av ungdommen tok seg jobb som tjenestefolk på gårdene omkring. Den sikreste måten for tjenestefolket å få seg en mer selvstendig stilling, var få en festekontrakt på en husmannsplass. Husmannen leide et jordstykke, bygde seg hus dersom det ikke fantes fra før, og betalte leie delvis med penger eller ved arbeid på hovedgården. Etter hvert ble husmannskontraktene nokså like fra sted til sted, og de gjaldt som regel på livstid for husmannen og enken etter ham. Husene skulle han bygge selv, og de var da hans eiendom. Med plassen fulgte det beiterett for dyrene og rett til å ta ut ved til brensel fra skogen. Antallet husmenn økte sterkt fram til 1860 da toppen ble nådd.

Det å drive et gårdsbruk var på denne tiden omtrent den eneste måten å livberge seg og familien på. De som ikke eide, eller hadde mulighet for å leie en gård, var fattige og var prisgitt forsorgen. Det som er verdt å merke seg i forhold til dagens situasjon hvor antall gårdsbruk reduseres betydelig, er at det nettopp er disse små brukene som nå legges ned. Det var knapt mulig å livberge seg på disse plassene på 1800 tallet, og med dagens krav er det blitt helt umulig. Husmannsplassene var oftest små plasser som lå i utkantene av hovedbruket de var skilt ut fra, hvor det gjerne var dårlig jordsmonn og lite drivverdig.

Anna Marie Bjordal og Knut Jacobsen Trovåg

I Trovåg var de selveiende bønder. Gården til Anna Marie og Knut lå på vestsiden av Trovågen ved foten av haugen som utgjør Trovågneset. Gården besto av våningshus med vedskut, et fjøs og et eldhus. Det var også et folgehus på gården.

Ved folketellingen i 1865 var det foreldrene til Knut, Anna og Jacob, som var eiere og stod for gårdsdriften. De dyrket bygg, havre og poteter, og på gården hadde de 1 hest, 6 kyr, 25 sauer og 5 geiter. Knut var eldste sønn, og han overtok gårdsdriften trolig rundt 1890.

Dette kan vi anta ettersom faren Jacob stod oppført som "vilkaarsmand" i kirkeboken da han døde 73 år gammel i 1897. Knut drev som bonde og fisker. Ved folketellingen i 1900, bor moren Anna som "villkaarskone" i folgerådsbygningen, hvor hun bodde til hun døde i 1912.

Anna Marie og Knut giftet seg rundt 1890 og de overtok gården etter hans foreldre like etter. Anna Marie og Knut fikk 6 barn.

Livet i Trovåg må ha vært godt. I tillegg til gårdsdriften, livnærte de seg av et rikt fiske i Ålfjorden. Pappa har fortalt at hans farfar Knut brukte å ta middagskvilen på naustloftet, hvor han slang seg ned på en fiskenot. Da pappa vokste opp, var gårdsdriften tatt over av Knuts yngste sønn Alfred, pappas onkel.

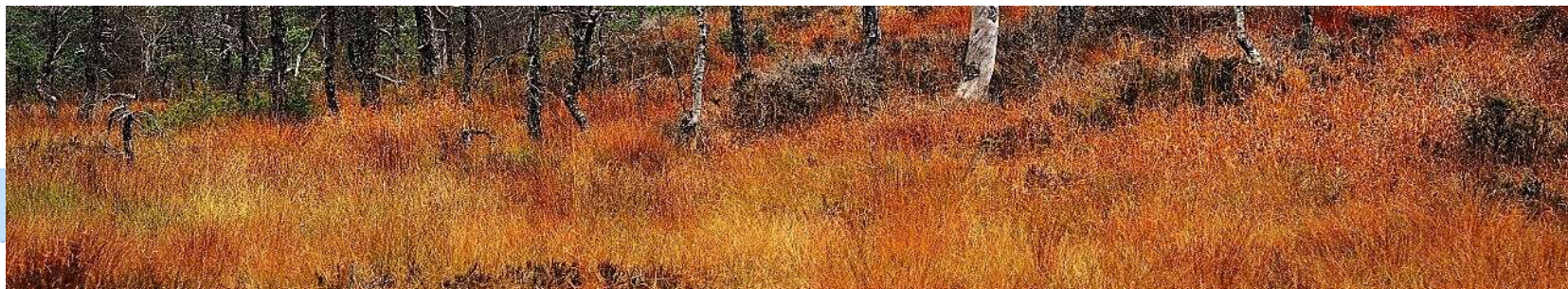

Lys og Varme – egentlig handler det om Torv

Det som kanskje gjør den største forskjellen mellom våre liv i dag, og det livet som oldeforeldrene våre levde på siste halvdel av 1800-tallet, er tilgang på lys og varme i heimen. I dag er begge deler en selvfølgelighet som vi tar for gitt. Derfor kan det gi et perspektiv å se tilbake på tiden før det kom elektrisitet og innlagt strøm i by og bygd. Haugesund ble strømforsynt i desember 1908, mens det gikk noen tiår før bygdene på Haugalandet ble forsynt med strøm; noen steder så sent som på 1950 tallet. Det har alltid vært behov for energi til oppvarming og matlaging, og det ble fyrte med ved, kull og koks før en fikk innlagt strøm. I tillegg var torv en svært viktig energikilde for befolkningen på Haugalandet. På Karmøy blir det særlig tydelig ved at vi har et sted som heter Torvestad. Selv lenge etter at husene fikk innlagt strøm, brukte man helst elektrisiteten til lys, mens matlagingen og oppvarming var basert på fyring med torv.

Lokalhistorisk stiftelse utgav i 1998 en bok med tittelen «Torv – Slit og trivsel på Haugalandet» skrevet av Kolbein Falkeid. Her har han samlet informasjon og kunnskap om utvinning av torv ved å intervjuer mennesker som i sin tid deltok i det arbeidet som de kalte Torvvinna. Torvvinna inntok en bred og selvsagt plass i bøndenes husholdning. Falkeid skriver: Det er klart at i et strøk av landet hvor torvvinna er karakterisert som den viktigste arbeidsvinna bøndene hadde, må skog og trevirke ha vært minimalt. Dette gjelder for så vidt hele kysten i sørvest. Fra Lindesnes til Bømlo i Sunnhordland er kystlandskapet så å si trebart. Er Haugesundshalvøya, Karmøy og de øvrige øyer og øygrupper utenfor skogbare, så er landskapet til gjengjeld rikt på myr og lyngvidder.

I boken refereres det også til undersøkelser utført av Det norske Myrselskapet så sent som i 1947/48, hvor hensikten var å kartlegge myrene på Haugalandet med hensyn på utbredelse og kvaliteten på torven. De største forekomstene fant en på Apelandsneset, myrområdet øst for Rød, myrområdet mellom Hovda og Nordskog, myrområdene vest for Bjelland og Emberland og myrområdet mellom Vandaskog og Sveio. Dette leder oss midt inn i det området hvor mine oldeforeldre Gurine og Helge Andersen Rødmyr levde i Sveio, nemlig på plassen Rødmyrshaugen som ligger mellom Hovda og Vandaskog. Vi kan regne som ganske sikkert at torvvinna var en viktig del i deres hverdagsliv for å sikre seg brensel til oppvarming og matlaging.

Familien på Rødmyr - Gurine Ahasverusdatter Jæger og Helge Andersen Rødmyr.

Gravstedet på Nordre Hauge Gravlund

Helge Andersen Rødmyr overtok Rødmyrshaugen etter sine foreldre da han ble gift med Gurine Ahasverusdtr. De ble viet i Moster kirke 9. april 1876. Gurine og Helge livnærte seg og familien av husmannsplassen Rødmyrshaugen. Helge drev også fiske i Bømlafjorden og havet utenfor. Gurine og Helge fikk åtte barn, men bare syv døtre vokste opp.

Livet de levde må ha vært svært forskjellig fra slik vi lever i dag. Vann måtte hentes i brønnen, ved og annet brensel måtte skaffes til varme og koking, og der det var dårlig med ved, brukte de torv fra myra. Alt de trengte måtte framskaffes på gården.

Gurine ble enke bare 43 år gammel. 30. mai i 1896 omkom Helge ved drukning mens han drev etter makrell på revet ved Lyngholmen.

Helge var da 47 år gammel. To yngre menn omkom samtidig; Peder Olai Tollaksen Vandeskog, 29 år, og Ole Johannesen Mølstrevold, 29 år. Gurine ble da sittende alene igjen som enke på husmannsplassen med ansvaret for syv døtre.

Gurine og døtrene hennes

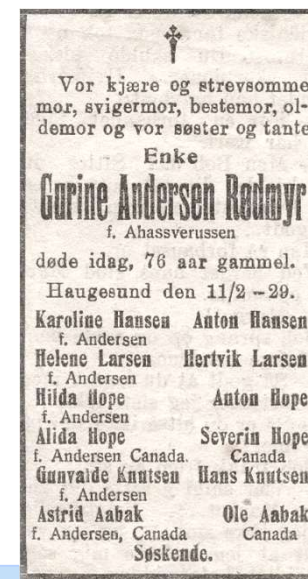
Gurine fortsatte å bo på Rødmyrshaugen de første årene etter at mannen Helge omkom i drukningsulykken. Ved folketellingen i 1900 ser vi at Karoline, som var 25 år, bodde hjemme og hjalp moren med arbeid i huset og på gården. Gunvalde, min farmor var 11 år gammel og den yngste søsteren Astrid, som var 7 år gammel bodde også hjemme hos moren. De litt eldre søstrene var plassert rundt på de nærmeste gårdene som tjenestejenter. Hilda, 17 år gammel på Mølstre Nordre og Alida, 14 år gammel på Lyngholmen. Den nest eldste søsteren Helene, som var 19 år da Helge døde, var også flyttet hjemmefra. Noen år etter at Helge døde, valgte Gurine å flytte til Haugesund.

Akkurat hvilket år Gurine valgt å flytte til Haugesund er uvisst. Imidlertid ser vi i klokkeboken for Sveio kirke at Alida og Gunvalde er konfirmert i Sveio. Alida 30. september 1900, Gunvalde 18. oktober 1903. Den yngste datteren Astri er konfirmert i Haugesund 26. april 1908. Ut fra dette kan vi anta at Gurine valgte å flytte til inn til byen ca 1905.

Ved folketellingen i 1910 finner vi Gurine og tre av døtrene registrert i Haugesund, hvor de bor på Hauge i Skåre kommune. Gurine er da oppført som gårdbrukers enke. Døtrene Hilda og Gunvalde er oppført med løsarbeid mens Astrid arbeider ved hermetisk fabrikk. Gurine døde 11. februar 1929 i Haugesund, og bodde da i Skjoldaveien.

Bildet viser Gurine og de syv døtrene. Bildet må være tatt noen år etter at Helge døde. Kanskje i forbindelse med konfirmasjonen til en av døtrene.

Bryllup på Anglevik anno 1885

Dette bildet ble funnet på Sandvik i Eltravåg i Sveio, i dødsboet etter Anna og Tilla. Det gir grunn til å anta at bildet er fra bryllupet til deres foreldre Kari og Torstein Andersen Sandvig. Bruden Kari var søsteren til min oldemor Gurine, og de var begge døtre av Ahasverus Nicolayson Jæger, gift med Helene Helgesdtr. Eikeland. Brudgommen Torstein var bror til min oldefar Helge og de var begge sønner av Anders Torsteinsson Grønnevik gift med Kari Helgesdtr. Eikeland. I følge Kirkeboken for Finnås/Moster, ble Kari og Torstein viet i Moster kirke 21. juli 1885. Bildet er sannsynligvis fra bryllupsfesten på Anglevik hvor vi teller 30 gjester i tillegg til brudeparet. Det foreligger ingen oversikt over gjestene som deltok i bryllupet på Anglevik 21. juli 1885.